

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. BERÉNYI PÁL.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Évenként 20 iv zenemelléklettel.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

Sas-utca 15. sz.

Előfizetési ára:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

TARTALOM.

IRODALOM: T. I. Háború és béke.

ZENE: N. L.: Haydn-től-Lisztig. — Tanulmány.

KÉPZŐMŰVÉSZEK: ZENOB: Nemzetközi műkiállítás.

TÁRCZA: ANTONIUS: Művészekről.

HÍREK.

«Háború és béke.»

— Történeti korrajz három kötetben Irta: Tolstoj Leon gróf. Magyar fordítása Ráth Mór kiadásában. —

Az oroszok rövid idő óta többre becsülik Tolstoj Turgenjefnél is és úgy hivatkoznak rá, mint a 19. századbéli realiztikus költészetre Scott Walterére. Mi nyugatiak nem igen vettük sokba e hivalkodó bírálatot; csak midőn Vogué a «Revue des deux mondes» tavalyi kötetében dithyrambikus ismertetésében Hugo Viktorral és Shakespearrel helyezte egy sorba Tolstojt, fordítottunk rá nagyobb ügyet és kezdtük olvasgatni nagy művét, melyet most már a németek is készülnék lefordítani és a mely legközelebb Ráth Mór kiadásában magyarul is megjelenik.

És Tolstoj Leó nagy műve, a «Háború és béke», valóban olyan mű, melynek elterjesztéséhez legalább is a «Revue» súlyos ajánlata szükséges. Nagy és terjedelmes; koncepcziója kuszált szálakból van összevonva; három hét a legkevesebb idő, mely alatt az ember átolvashatja és ha egyszer átolvasta, itélete csak vibrációban van és e vibráció mellett fölébred a vágy, a szükség azt megegyezően átolvasni, attanulni. És egy regényt attanulni!... De a «Háború és béke» nem olyan regény, mint a minőt e néven majdnem naponként termel az irodalom, hanem regényes történeti korrajz, vagy még közelebről jellemezve, az orosz Ilias prózában, mely végig tárgyalja Oroszország politikai- és társadalmi történetét 1805-től 1820-ig.

Az első kötet a tiltsi békéig terjed, a második a francia inváziót tárgyalja; a harmadikban a borodinói csata, Moskwa felgyújtása és az ezt követő néhány év története van elmondva. Kétségtelen, hogy ez Oroszország történelmének legérdekesebb néhány lapja, melynek mozgalmához hozzáfűződik egész Európa akciója. De nemcsak Oroszországnak, hanem magának az orosz népnek is e rövid húsz év történetében van lerakva legdicsőségesebb korszaka; — véve a nemzeti dicsőségnek oly értelmű magyarázatát, mint a minőt Tolstoj ad neki. Mert ő nem olyan tekint a történelmet, mint a minőt az a történelmi bűvárok penészes iratokból összeállítják. Tolstoj szemében az egyes ember akarata, a történelmi és általában minden akciónak létalapja — semmi; ő csak egy tényezőt ismer a ki történetet csinál s ez a nép. Mindenki más, a ki az események folyamán fölül-emelkedik, a tömeg össze-visszaságán, a véletlen folytán jut oda. Így Napoleon csak alárendelt eszköze és nem vezetője vagy irányítója a történelemnek. Általában Tolstojnak az a meggyőződése, hogy nem az emberek csinálják a történelmet, hanem a história az embereket. A história pedig maga az előrelátás, maga az «istenség», ki akarata a vak eszközökkel vezeteti cél felé. A mit a történelmi írók tervnek és cél gyanánt tüntetnek föl az események mögött, az üres szóbeszéd.

És ez okoskodása alapján kérlelhetetlenül dülja össze azokat a babérokat, melyeket az eddigi történetírás, tárgyalva a francia-orosz háborút, az egyik vagy másik vezérnek osztogatott. Tolstoj szerint nagyobb badarságot nem állítottak még annál, mint mikor azt beszélik, hogy egy genialis tervvel becsalták a francziákat Oroszországba; mert ha a sors keze nem játszik a dolgok folyamán közbe, az egész háború folyama alatt sem az oroszok, sem a francziák nem tettek volna egyebet, mint védelmezték volna a saját én-jöket a tulajdon életük megmentése végett. És midőn Tolstoj e tétel erős logikájával bizonyítja, nem egyszer lepik meg az olvasót pillanatok, hogy maga is hajlandó elhinni azt. Ezek alapján nem is várható Tolstojtól, hogy ára-

dozó dicséreteket mondjon az oroszok hadi dicsőségéről; ő maga is katona volt és egy háború folyamán végig küzdött a katona minden szenvedéseit. Regényének legszebb részeit ép azon helyek alkotják, melyekben érzelmeit elemezi, melyek szívét keresztül-kasul járták még a borodinói hosszas csatározások alatt újonczból rokkantná vált. A legkiválóbb éles látással és elragadó fantáziával festi a katona idegrendszerét, kezdve a csillogó ruhájú lovas hadnagyon, a süketen lövöldöző ágyúson, és a tábornagyon, ki legkevésbé van bármiről is tájékozva és csak lovagias arroganciájával tartja ébren katonai bátorságát — és elemzéseit csak a bársonyban született adjutánson végzi, kinek annyi bátorsága nincs, hogy a tűzvonalba merje vinni a parancsokat. Verestschagin kiméletlenségével utal mindenütt a katona természetes lelki állapotára és majdnem hivalkodóan bizonyítja, hogy a bátorság tulajdonképen félelem. Állítása megerősítésére rikító színekkel festi ki, hogy mint hazudik a csatában mindenki, részben akaratból, részben ártatlanul, mert senki sem tudja, hogy mit látott igazán és valóban hiszi idegzete össze-vissza játékait. Tolstoj ezek után tagadásba vonja, hogy léteznek hőstett, mert legnagyobb részük az illető akaratától függetlenül történik meg.

Az a kritikai skepticizmus, melylyel Tolstoj a nagy orosz-francia háborút szétboncsolja, csak egyetlen egy elemet hagy érintetlenül, és ez: maga az orosz nép. Nem egy része ennek, hanem az egész! az az összakarát tiszteletre méltó Tolstoj előtt csak, mely a sors által irányított közös ösztönnek kifolyása, melyet a milliók meg nem indítható és öntudatlan impulzusa teremt s a mely impulzusok tősgyökeres orosz érzelmek és terményei a földnek, az éghajlatnak, az öröklétnék, szóval az egész orosz törzs sajátosságos fejlődésének és az adott körülmények között így és nem másképp működnek, mert csak így működhetnek. Olyan a nép, mint a tenger, — elnyeli pharáóját seregével együtt, ha természetét arra ingerlik és ha a sors a dolgok folyását arra irányítja. Tolstoj mystikus és pantheistikus fölfogástól csillogó hite Istenben, nem engedi meg, hogy a történelmet másképp

fogja föl. Igen természetes tehát, hogy honi társai nem találják föl könyvében azoknak a dicső és nevezetes mozgalmaknak utóhangjait, melyeknek diadal-énekétől 1812-ben annyi orosz mámorosodott el. Sőt ép ellenkezőleg, a legkiméletlenebbül tárja föl előttünk a leggyalázatosb és lelkiismeretlen tettek halmazát, melyek az orosz táborban és udvarnál a legszorongatottabb percekben játszták le komédiájukat.

De a háborúk, csaták és torzszalkodások leírása csak részét teszik a könyvnek; a könyv nagyobb fele a letárgyalt érdekes kornak békéjéről beszél. Remekül festi Tolstoi a pétervári társadalom kozmopolitizmusát; a moszkvai nemesi családok ősrégi nemzeti hagyományait és a tiszta, szűzies moszkvai erkölcsöt a végtelen ősi uradalmakon. És a képekben, melyek e társadalmat ismertetik az alakok ezrei mozognak kápráztató sokaságban össze-vissza; de azért egy sem homályos, egy sem elmosódott közülök. Mintha főhős lenne mindenik; a legérdekesebb epizód alak is fölötte élénken, részletesen, nagy erővel és realiztikusan van tárgyalva. Lényeges és mellékes a lehető legtarkábban van benne összevegyítve, úgy hogy akár egy hétig olvashatja az ember a nélkül, hogy figyelmét kiválóbban kötné le valami és határozottabb érdeket kívánna bármelyik alak is. A regénynek úgyszólván egész első harmadrésze csak tétve utakon vezet az olvasót, mert cselekménye előzményeit és alakjait tárgyalja legalaposabban és jobbra mindezek elhullanak későbbben, úgy hogy nagyon élénken és nagyon

sokszor fölébred az olvasás alatt a hiába való fáradság gondolata. Különben is az egész mű arról tanuskodik, hogy maga a költő sem volt tárgyával egészen tisztában, mikor műve megírásához kezdett, vagy legalább nem állott előtte annyira rendezetten, hogy átlátott volna az egész fölött és ép úgy tévelyeg meséje tömkelegében, mint olvasója. Nagyon természetesen, hogy ennél fogva nem egy szerkezeti hiba csúszott be és nem csak egy helyt vergődik uralomra a tárgyalások aránytalansága. A mű vége felé majdnem szemmel látható, hogy mint siet az író művét befejezni, holott eleinte lényegtelen dolgokra, mint a minő egy örökösödési per, könnyelműen fecserelt időt és helyet.

De az élet és a körülmények alapos és bő ismerete, melylyel a költő minden alakját és helyzetét bemutatja, még a terjedtség dacára is lebilincselő. Ha egy udvari hölgy estélyét festi, bőven tárgyalva minden részletet, érintve még a mondásokat és hajlongásokat is; ha egy balletet ír le, vagy egy női öltözöt; a hadi tanácsot; egy diplomatiái ebédet; vagy hat fejezeten keresztül, a művészet genialitásával egy farkasvadászatot rajzol és végig tárgyalja egy falu farsangi bohóságait, avagy midőn egy gyermekszülés halálos kimenetelű vajadásait festi és általában, ha a halált rajzolja, — újra és újra megragadó az élenkség, melylyel a költő tárgyat előadja. Különösen remek a háború-leírások. E leírások hőse legtöbbször a közkatona, a ki győz, mikor nagynevű vezére erkölcsi veszteséget szenved: győz pedig vak hitével a szükség

gesség és bizalmával az iránt, a mit nem ért, de a mit elviselni segít türelme és jóakarata.

És a regény ilyen szerkezete mellett fölötte nehéz érdeket vagy vonalmat bilincselni egyik-másik alak sorsához. Sokáig tart, míg a tömegeből egy-két ember kiválik, kiknek sorsa közelebb érdekel bennünket s a sok száz alak közül mindössze is csak a következők azok: Volkonsky Miklós herceg, egy félázsiai vén orosz, a ki zsarnok övéi között; II. Katalin és gyermekei András herceg meg Mária hercegné asszony, kik közül az első művelt és nemes, korát meghaladó gavallér, a másik egy rajongó báb, ki apjától szolgálai alázatosságra gőnyesztve a szent önmeghazudtolásnak él. Végül Rostow gróf háza, hol hajdan fény és pompa, most a szegénység uralkodik; gyermekei: Miklós gróf, egy derék hadnagy és Natasa, érzélgős orosz leány. Ide lehet még számítani Bezuchow Péter grótot is, e külföldön nevelődött orosz, vad rajongásával a mysticizmus felé. És az itt említett emberek, a kiknek sorsához más százak sorsa fűződik, a csaták viharában ezer- és ezerféleképen oldódnak és csomósodnak. — András hercegné Nataschát kellene nőül venni, de a leány egy világi kéjvágyának esik áldozatul, de megbánva bűnét, első vőlegénye hősi halála után, Besuchownak lesz nejevé. Rostow Miklós ellenben restaurálja tönkre jutott házáat Volkonsky Máriával kötött házassága által. A pszichológiai eszközök, melyeket Tolstoi e czélok elérésére használ az európai olvasó előtt nem egyszer ad okot

Művészekről.

Apróságok.

Közlő: ANTONIUS.

Wagner mint kérő. Volt Velenczében egy Pietro nevű gondolós, a ki a Riva dei Schiavoniról indult ki naponta gondolójával s érczes, szép tenorhangjával nem egy utasát bájolta el. Egyszer csak elnémet Pietro vígsága, csak gépiesen végezte teendőit. Túl a Lidon lakott kedvese: Marietta. De ennek anyja kiadta neki az utat. Azt mondta, hogy nem adja a leányt egy közönséges gondolósnak, hanem odaadja Guiseppenek, a gazdag halász fiának, azért ne is járjon többé házukhoz. Pietro kétségbeesetten evezett el gondolójával s azon töprengött, hogy nem volna-e jobb, ha rögtön kimenne a sík tengerre s nem térne többé vissza. Ekkor találkozott az öreg úrral, kitől nem régen dús ajándékot kapott, a miért Tannhäuser szerelmi dalát oly szépen énekelte.

Az öreg úr ismét felszólította, hogy énekelje el a dalt. De a gondolósnak nem volt kedve. Az öreg úr faggatására elpanaszolta Pietro baját.

— Hátha rábírhatsz Anetta anyót, hogy odaadja leányát! — kérde a jóléltű öreg.

Pietro e szóra leborult az öreg úr ábaihoz, a ki megkérde, hogy van-e

valami megtakarított összege, mire a gondolós úgy nyilatkozott, hogy ha 200 lírája lenne, bizonyosan beleegyeznék Anetta anyó a házasságba.

Az öreg úr nem volt más, mint Wagner.

Egy este sakugyan áthajózott Wagner a Lidora. Az asszony nem volt otthon s Marietta fogadta őt kisírt szemekkel.

— Pietro köszönteti, — kezdé Wagner, — s kérdezteti, hogy nem jönne-e át ma a Riva dei Schiavonira?

— Ne tréfáljon, signor, — mondá a leány, — el kell felednem Pietrot, anyám akarja, pedig nincs nálánál különb legény a világon.

Ekkor haza érkezett az asszony is. Meg volt lepve, mikor az előkelő urat látta házában. Wagner megkérde, hogy mi kifogása van Pietro ellen. Talán iszákos, vagy más rossz tulajdonságai vannak?

— Nagyon szegény, — felelt az asszony — s tudja, signor, hogy szerelemből megéneklésből nem lehet megélni.

— Tudom, — felelt Wagner, — de ha lenne egy berendezett lakása meg 100 lírája, oda adná neki Mariettát?

— Igen, de honnan venné a 100 lírát? — Az az én gondom. Marietta, el akar-e jönni a Riva dei Schiavonira?

Marietta elment. Anetta anyó kíváncsiságból elkísérte. Tudta, hogy a Riva dei Schiavonin állomásozik Pietro.

Pietro ott állt a parton. Ki írja le örömet, mikor a Palazza Vendraminban lakó előkelő urat látta Mariettával kilépni.

— Pietro, — mondá Wagner, — takarítottál-e meg annyit, hogy bútorokat vehess?

— Beteg anyámat meg két nővéremet kell tartanom, felelt Pietro; tehát nem is lehet szó megtakarításról.

— Azt is tudom, szolt közbe az asszony, szép tőle, — de...

— Mit de, — csattant fel Wagner. — Elég-e egyelőre ennyi?

S egy száz lírás bankjegyet nyomott az asszony kezébe. Ezt előlegül adom a szolgálatokért, melyeket Pietro fog tenni nekem.

Pietro és Marietta egymás keblére borultak. Wagner gyorsan kilépett a partra és mielőtt észrevették volna, eltűnt előlük.

Pietro gondolája minden este megállt a Vendramin-palota előtt s a mesternek eldalolta Tannhäuser dalát.

Mikor Wagner meghalt, Pietro sokáig mozdulatlanul feküdt a palota lépcsőin s úgy sírt, mint a gyermek, Marietta pedig másnap koszorút vitt a palotába; ez volt talán a legkisebb emlék, de őszintébb nem volt nálánál.

***

XIV. Lajos korában élt Pardon nevű költő, a ki szenvedélyesen szerette a házárd játékot s gyakran nagy összegeket vesztett. Mindennek dacára értett hozzá, hogy soha se maradjon egy kis megtakarított összeg nélkül! A sajátosága általa kitalált s követett mód ennek eléréséhez abban állt, hogy valahányszor a párisi színgazdátoktól egyik újabb darabjért a tiszteletdíjat felvette, ezt mindanyiszor egy perselybe tette, melynek kulcsa elveszett. Ha azután Pardon-nak pénzre volt szüksége, mindanyiszor kénytelen

fejbólintásokra; de a ki az orosz társadalmat ismeri, rétovázás nélkül találja meg benne az eredeti sláv jellemvonást és ezenkívül a homályos sejtelmek, ködbe borult kedély és zavart reményű költő szívét, a ki nemzete sorsának új kori nagy epopéáját nemcsak megírta, de át is szenvedte.

P—1.

Haydntól—Lisztig.

— Vázlatok az újabb zene történetéből. —

2. Mozart kora (1780—1800.)

(Folytatás.)

«Figaro lakodalmá» és «Don Juan», 1786-ból és 1787-ből, olasz operák. De azért maga a zene drámai nagymestere, Wagner Richard magasztalva emlékezik meg a német kedély és német nagyság hangjáról, mely e két opera paritúraiból telénk szól; ez a két dalmű alapította meg a zenei világnyelvet, mely a klasszikai művek szépségeivel nevelt német kedélyen nyugszik; ehhez járul a német szellemi életnek a gazdag harmonizálásban mutatkozó teljessége, mely a német gondolkodókból es koltókból ép úgy kisugárzik, mint Händel és Bach műveiből. Az igazság és a biztos jellemzés a francia operában lelik gyökereiket, de a kellem és könnyedség, Mozart dallamainak bája, varázsa olasz eredetű; míg az eredeti

olasz dalművek «ad libitum» külsőségei valóságos szenvedélylyé, «Don Juan»-ban épen tragikus pathossá nemesednek. — A kormányzónak mintegy a legmélyebb sírból végzetesen földézett betoppánása Mozart zenéjének ritmikus dörgésével és harmonikus hatalmával, mintha csak a mi lelkiismeretünk fenyegető szózata volna. S a zenének ma már része van a legbensőbb, legtitikosabb életkérdéseinkben, nyelve azért világra szóló közös vagy, melynek kincseiből Rossini: olvadó hevét, Boieldieu, Auber: bájokat, Weber a német kedélynek oly kedves, őszinte melegségét, s végre Wagner: a remekeiben feltalálható legkülönbözőbb példáit a drámai jellemzésnek — alkották meg.

Hátra van még a «Varázsfula» szemérmes frissességével, mint az örök ifjúság; felváltva magasztos komolyságával, mely kopasz sziklacsücsök módjára meggondolást és békét hirdet. 1791-ben, Mozart halála évében, fejeztetett be: mint varázs-opera készült Bécsnek egy külvárosi színháza számára. De, valamint egy véletlen, a szabadkőművesek csoportosítása, melyre Mozart komolyan törekedett — e művel szemben egész valóját mozgásba hozta: úgy ő itt kedélynek és szellemnek valóban egész mélységét és gazdagságát feltárta. Az egyszerű tündérmesébe belefoglalta mind azt a magasztosságot a mire a német nyelv csak képes volt: kevéssele e dalműve előtt foglalkozott Mozart Bach Sebestyénnel, a kinek kedélyvilága és művészeté a chorálban érte el netovábbját — s a ki a német idiomát, méltóságot és erőt, Lutherhez hasonlóan mindenütt tudta érvényesíteni a maguk helyén. Az ebben

rejlő hatalmat eleve felfogta Beethoven, s Mozartnak világos choráljai alapján úgy járt el, mint emez az olasz zenével szemben: általánosította, tisztán emberivé tette, olyanná, mint azt a kilenczedik symphonia choráljában látjuk. Ez utóbbi óriási művel válik tökéletessé a zenekar művészte, a mi már Mozart után következő korszakba tartozik.*

3. Beethoven ideje.

Láttuk, hogy a dallam: a meggondoltságot elért akaratiúak története s hogy a dalműnél épen ezért az emberi akarat szerepe: a főczél; a dalműben tehát az emberi akaratot óhajtjuk a színpadon látni.

A zenekar első tökéletesre fejlesztője Beethoven volt, minden idők és népek legmagasabb művészi eredményeit hozván létre; nemcsak szakművészeti tehetségei által, hanem egyszersmind azzal a szerencsés tulajdonával, hogy a napi életben élénken vett részt; főleg a szellemi mozgalmakat tartván szemmel. O maga, mint a ki a jövőbe lát, minden vigasztalóbb jelenségre föllekesült s öntudatának e magas nézőpontjáról ítélte meg a világot és törekedett — javítani, segíteni az emberiségen. Követte ő Faust szavait az elrombolt szép világ fölépítéséről: «Hatal-

* Híven és méltóan esetele Jahn Ottó «W.A. Mozart» című működését 4 kötetben (Lipsee, 1856—59). Népszerűbb Nohl L. könyve: «Mozart's Leben» (2. kiadás u. o. 1876.), melynek azóta becses kiegészítő részét képezi «Mozart's Briefe» (2. kiad. 1877. Mozart összes munkásságának jegyzékét Köchel L. állította össze (Breitkopf és Härtel).

volt azt a persely nyílásán kirázni. A fáradtság, melyet e műtét, a kényelmet szerető szerzőnek okozott, azonban mindenkor elvette kedvét attól, hogy a perselyt egészen kirázza.

***

Stowe asszonynak, az annak idején oly nagy feltűnést keltő és minden európai nyelvre átfordított «Tamás bátya kunyhója» című elbeszélés szerzőjének műve először Bostonban egy időszaki folyóiratban látott napvilágot.

A folyóirat kiadóját azonban neje, ki az elbeszélést növekedő feszültséggel olvasá, arra ösztönözte, hogy azt még mielőtt a lapban egészen megjelenék, mint önálló könyvet adja ki. Az ehhez szükséges engedélyért írt tehát a szerzőnőhöz, ki Maine-ban élt, hol férje teológiai tanár volt az ottani egyetemen és Stowe asszony férje kíséretében Bostonba sietett és nem kevésse volt meglepetve a könyvárus ajánlata által s kész is volt Jeweth úr minden feltételére reá állni. Megegyeztek tehát abban, hogy Jeweth a regényt saját költségén kiadja, s szerzőnek a tiszta haszonból 10% -ot fizet. A házastársak ezen szerződéssel zsebükben haza utaztak. Három hó eltelté után ismét Bostonba mentek, hogy az első kiadás után a részükre eső 10,000 dollárt felvegyék, melyet idő múltán még 30,000 dollár követett. Az első 10,000 dollárnyi összeg azonban Stowe asszonyt s tudományos férjét nem kis zavarba hozta, mert egyikök sem tudta, hogy a kiadó

általánnyújtott 10,000 dollárraszóló checket miként tegyék pénzzé, s hogy ezen pénzt azután mi módon helyezték el biztosan. Jewett úr azután megkönyörült gyámoltalanságukon s egy banküzletbe vezeték őket hol Stowe tanár megtanulta miként kell követelést nyitni valamely banknál és arra checket vonni. A tanár úr azonban, különösen pedig neje, később a pénzszerzés és befektetés mesterségét annyi alaposággal megtanulták és gyakorolták, hogy utolsó napjaikat, majdnem koldus módon tengették.

***

Alfieri, a híres olasz költő (szül. 1749.; † 1803.) szellemileg ép oly jelentékeny, mint szenvedélyes és különös ember volt. Hosszú egész vállait elfűdő haját viselt. Egy napon társaságban lévén, hajlás közben fürte egy finom chinai porcellánnal fedett asztalkában akadt meg, egy csészét lerántott s az darabokra tört. A ház úrnője e vigyázatlanságot annyira zokon vette, hogy e feletti rosszálásának szavakat kölcsönözve így szólt: miután most az egész teríték el van rontva, akár az egész ledobhatja. «Parancsára állók» válaszóla a költő egyet fordulva, s az egész thea edény maradványt földhöz vágta. «Sziveskedjék, asszonyom, a számlát megkül eni», azt mondván, ajánla magát és távozték. — Egy más alkalommal, midőn Turinban a színházban ült, egy hölgy felhasználván az előadás alatti félhomályt, a költőnek egy fűrtjét akarta titokban lemetzeni, ez azonban a dolgot észre

vette s e szavakkal «Kérem, kérem, inkább máskor!» visszavonult. Másnap a hölgy a kívánt hajfűrtöt azon megjegyzés kíséretében kapta meg, hogy őt a színházban többé ne háborgassa.

**

1807. évben, tehát két évvel 1800-ben bekövetkezett halála előtt Hajdn József meg akarta Bécsben látogatni Stadler apátot; nem találván azonban hon, és miután vagy elfelejtett névjegyet tenni zsebébe vagy ilyen nem is bírt, ott léte egy kis darab hangjegy papír által jelezte, melyre az általa oly jól ismert zene nyelven írt valamit. Fájdalom, az aggkorú mesternél már azon hangulat nyilatkozott, melynek nem sokára menthetetlenül áldozatául esett, mert improvisatiójának szövege és zenéje következő panaszt tartalmazá: «Erőm elhagy haladókló kezemből kiesik a lant». Másnap Stadler apát ünnepelt kartársának egy névjegyet hozott, melyre a következő szöveget írta zenében. «Ne panaszkodjál, hogy közel az öregség, a mit te alkotál, az soha sem fog elmúlni, neved halhatatlan leend s az is fog maradni». Mindkét névjegy megjelent metszetben és sok példányban lett elárúsítva, most azonban már igen ritkák és csak gyűjtők birtokában találhatók fel.

mas te a föld fiai közt, építsd föl újra — kebeledben!» De a «forradalmi szonáta» nagy szerzője egy szentnek világnézetére tér, a ki előtt a legcsekélyebb jelenség is az örökkévalónak jele; a hatalmas akarattal, mely az örök teremtő erő részesének büszkén vallhatta magát, mégis be kellett látnia minden nagy ember életének azt a tragikumát, hogy a változatosság, forgandóság e világában nem tehet *nagyobbat*, mint ha magát feláldozza a világ egészének. Az emberi tudás és akarat e két sarkpontja közt, a titáni erő és a «legbensőbb odaadás» és az «embernek nem lenni magadért, hanem csupán másokért élni!», a mint ezt maga Beethoven írta naplójában — ez a képe az ő nagy földi életének, erőteljes művészi alkotásának, sőt magának az egész emberi létnek, a legmélyebb fájdalom örvényeivel úgy, mint a legboldogtöbb öröm napsugaras magaslatával.

Beethoven első műve, mely egyszerűsmind komoly törekvéseit világosan kimondja, hogy t. i. ezen élőszó nélküli, abszolút hangművészetben is döntő szót emeljen: az op. 1. III. száma volt, a C mollban írt zongora trio. Schiller mondása van itt megtestesítve: szabadságot, ne csak a gondolatnak, hanem az élet minden legkisebb jelének s egyaránt az erő legférfiasabb tevékenységének is!

Sajátságos, hogy Beethoven még néhány kimagasló művét ugyancsak C-mollban írta: a «Pathétique» szonátát, mely az ő hírnevét világraszólóvá emelte, továbbá Sándor csárnak ajánlott nagy hegedűszonátáját (30 mű); a «Harmadik zongoraverseny» (37 mű), melyet a leglovagiasabb és «legemberibb» embernek Lajos Ferdinand porosz hercegnek ajánlott; végül mély tartalmú «ötödik symphoniá»-ját, ezt az első zenei Faustot. Mindegyiknek határozottan kifejező rhytmusa a hősiesnek és az öntudatos, biztos akarattal hű kifejezője. Nem szabad felednünk, hogy a népek és nemzetek akkor átmeneti állapotban voltak, az egyén mintájára önmaguk sorsát vezérelték; ily eszmékből s általán az értelem munkássága szerint akarták a gondolkodók a való világot átalakítani, a művészek pedig műalkotásaik legszebbjét kölcsönözték e szellemnek, a szabadság és öntudatos tökéletesülés szolgálatában; e mozgalmak ébresztették fel Beethoven magasztos hatalmát, melyek vele született géniusa a létezett zenekari műfajok (alakzatok) átalakítására és a művészet számára új irányú, beláthatatlan jövő teremtésére használta fel.

A főszerepet itt a sonata játszása, mint első kialakult képződménye ama «melos»-nak, mely az értelem által megvilágított akarattal ábrázolja; következésképp egy Beethoven sonata tételét egyetlen hosszúranyúló dallamnak lehet nevezni, s kell, hogy belőle a «melodia» épp úgy ne hiányozzék egy pillanatra sem, mint pl. a lyrikusnál vagy drámaírónál az a mindenekelőtt saját beszéd, mely az egyén életét előttünk feltárja. A sonata formájához tartoznak egyébiránt a kamara- vagy hangverseny-zene többi fontosabb termékei is: a vonó négyes, a symphonia, melyek csak hangszerelés tekintetében térnek el a sonatától. Nohl az

ouvertureről is úgy nyilatkozik, hogy ez szintén sonatának első tétele.

Pillantsunk egy kissé a sonata történetébe és természetébe. A zenekari zene önálló művészet gyanánt tekintve, a művészetnek legfiatalabb hajtása, épen a lélek ébredésének abba a korszakába tartozik, melyet közönségesen renaissance-nak nevezünk. A zenekari művészet legrégebb és legsajátosabb gyümölcse a tánc: itt a mindennapi élet mozgalma van a hangok (zöngék) által határozottan kifejezhető lüktetésben (rhythmus) visszatükrözve: szerelem és gyűlölet, vágy és lemondás, megragadás, érzelem, erőerzet és dac — az *induló* harczi játéka sem egyéb, mint tánc. A táncokat, mint mostanában a zeneműveket, ki is szokták nyomtatni, legrégebb ily táncnyomatot Párisban találtak 1520-ból. — A táncnak ikertestvére a dal, sőt eredetileg csakis táncdalok léteztek. Majd utóbb az énekelte darabok, cantaték, tehát poliphon-zene, átvitettek kizárólag hangszerekre; így lett a játszott darabnak, melyre nem tánczoltak, neve sonata (az olasz sonatából; azt jelenti: csengő, hangzó darab). Ekkor azonban még nincs szó önálló alakról; az uralkodó énekformák átírtak a zenekar számára, főleg a madrigal, mely (talan egyébként hiányában) igen gyakran talált alkalmazást operában.

Igy fejlődött ki a zenekar önálló, nagyszabású művészete; kellett, hogy az éneknek valami támasza legyen, s ma már a dolog fejlődéséből tudjuk, hogy a színpadon szükség volt ily életadó elemre. (Az «orchestron» név is tulajdonképp az opera köréből vétezt, a mennyiben a színpad előrészt jelentette, a melyen a tánczkar szokott mozogni. Az opera csakhamar maga után vonta azt az újítást, hogy bevezetésül a darabhoz hangulat-keltő ouverturét játszszanak, és pedig vagy velős lassúval kezdődő és allegróval végződő zenét (ez a francia forma, megfelel a symphonia egy tételének), vagy egy lassúbb rész után egy ismétlődő allegrót. Az utóbbit (a melynek példáját Mozart «Szöktetés...» nyitánya is nyújtja) olasz szimfoniának nevezik; a sonata csiráját már magában foglalja.

A mit azonban ma nevezünk sonatának és Beethoven symphoniáiban mint benső életünk hű képét látunk: az még újabb keletű és tulajdonképp alig száz éves.

A különféle zenei műformák közül, melyeket a poliphon művészet létrehozott, akár orgonára, zongorára, akár vonóhangszerekre vagy zenekarra írva, mint a fuga, torcata, prāambulium stb. — a XVII. század végén kettő emelkedett ki, a melyekből a *mai* sonata alakult a régi sonata és a suite vagy u. n. partiba. — A suite, egy «parthie» táncz kellemes változatokkal vagy u. a. egy vagy több hasonló hangnemben tartatott s e tonicus egyöntetűség az egésznek egységes lelket adott. A sonata, egyetlen szabadon csapongó tétel, költészettel és festőien törekedett jellemezni. Legnagyobb suiteszerzők gyanánt Bach és Händel tekintendők, az orgona és zongora e virtuóz művészet. Valamint a régi sonatát hegedűre mindenekelőtt *Corelli* († 1713) és zongoráék *Scarlatti* Domenico a dalműszerző fia fejtettek ki: úgy hang és rhyth-

mus által való jellem festést a francia *Couperin F.* († 1733.) emelte jelentékes magasságra. S ha még megnevezzük az *olasz concertot*, mely allegróból, adagióból és fináléből állt, valamint fölemlítjük *Kuhnes* 7. többféle sonata-kísérleteit és *Bach S.* utólérhetetlen hegedűsonatait, előadtuk azon összes elemeket, melyekből, mint fentebb általánosságban említettük, *Bach* fia *Fülöp Emanuel* a mai sonatát, mint alapformát megalapította.

(Folyt. köv.)

Nemzetközi múkiállítás.

A múlt hó 25-én zárták be a képzőművészeti társulat műcsarnokában azt a kiállítást, melyet az idén kivételesen nyáron és kizárólagosan, mintegy ellentétéül a kiállítási műcsarnoknak, csupán külföldi festők műveiből állítottak össze.

Hogy ez utóbbi körülményt is hangsúlyoztuk, nem tettük azért, hogy hasonlatot vonjunk a kiállítási műcsarnok kizárólagosan magyar- és az Andrassy-úti képzőművészeti palota kizárólagosan külföldi jellege között; az elsőre elmondottuk már több ízben véleményünket s az utóbbinak sokkal elágazóbbak, meszebb eredők jelességeinek kiinduló pontjai, semhogy méltányosan hasonlíthatnánk és félrevezetés nélkül mondhatnánk bírálatot. De meg másrészt sokkal messzebb is esünk már az utóbbtól, hogy annyi alaposítással foglalkozzunk vele, mint a mennyivel, ha lapunk engedni, a kiállítás folyamata alatt foglalkoztunk volna. Itt jobbadán csak sajnálatunkat akarjuk kifejezni a fölött, hogy mértő közönségünk, mely a kiállításokat sok szenvedéllyel szokta látogatni, még az évad körülményeihez mérten is túntetőleg maradt a mostanítól távol, pedig, ha nem is volt a kiállításon sok elsőrendű és feltűnést keltő mű, bátran mondhatjuk, hogy az a mi rendes kiállításaink színvonalát meglepően haladta túl.

És e megjegyzésünket azért kívántuk ide iktatni, mert nálunk a jó átlaggal dicsekedő múkiállítások nem gyakoriak; de nem is rendezhetők mindig, mert a külföldi művészek sok bizalmatlansággal viseltetnek kiállításaink iránt. Egyrészt azért, mert azon kollégáiktól, kik kiállításainkon megjelennek, ritkán hallják, hogy a beküldött képeket eladták volna. A gyakori panasz pedig, hogy Magyarországra *hiába* küldik a képeket, nem igen bátorító a kiállítókra. Másrészt pedig léteznek bizonyos előítéletek, kőszá hírek, vagy még konkrétan kvalifikálva: *plettykák*, melyek nem a leghízelgőbb színben tüntetnek föl bennünket a külföldi művészek előtt. Így, nem régenben azzal a kérdéssel fordultak Bécsből egy magyar hírlapíróhoz: igaz-e, hogy az osztrák festők műveit Magyarországon nem veszik föl a kiállításban, vagy ha fel is veszik, oly helyre akasztják, *szándékosan*, hol hatásukat okvetetlenül elvesztik?... Ilyen feltevés! Külön-külön meghívót intéz a képzőművészeti társu-

lat titkársága minden alkalommal a híresebb osztrák és német festőkhöz; és ha műveiket, melyeknek viteldiját jövet-menet a társulat fizeti ki, be is küldik, úgy azokat nem fogadják el, vagy ha elfogadják is, eldugják valamely sötét zugba!...

Nem említettük volna fel e hírt, mely sokkal nevesesebb, semhogy érdemes lenne a ezafolatra, ha nem volna legalcalmasabb azon nehézségek festésére, melylyel nálunk a jó nemzetközi kiállítás rendezése jár.

Hogy mennyire küzdötték le a nehézségeket és a fent elmondott, bosszantásig nevesítésig előítéleteket a képzőművészeti társulat derék tisztviselői, azt megmutatta a mostani kiállítás, melyen a legjobb külföldi nevekkkel és a legjelesebb művekkel találkozhatunk és a melyek közül néhányat rövid jellemzésben ismertetünk:

Az első teremben volt Schouten Cornelia *Melegbázi virágok* cz. képe és Braith A. Tehenek a víznél; mindkettő szépen komponált és nemesen festett kép. Valóságos gyöngy volt azonban még ezek mellett is *Schindler* kis képe *A paraszttudvar*. Gyönyörű szürke színsorozatban van tartva az egész festmény; és ez a körülmény valami szerény látszatot ad neki, melyen keresztül azonban csakhamar kiérzi az ember a mesteri kezét.

E teremben volt még Mayers Izidor *Kötlverők eső időben*; Homs Alexandre tájképe, *Tengerparti részlet Normandiában* és Bordignon apró képecskéje *A vön gavalér*, mely példa arra, hogy mily könnyen nyerhet bocsánatot a festő szűk és félénk ecsetvonásáért. Valami aggodalmasabban gondozottat e képnél alig képzelhet a néző. És mégis, minden túlzott simaságának dacára is e képecske imponál kifejezésének találó volta és általában finomsága által. Nemcsak megbocsátja, de el is felejt a néző a hibát, minél tovább szemléli a művet.

A második teremben először is Schram Alajos nagy festménye tűnik szemünkbe, mely Willborn Ilma hírneves német tragikai színművésznőt ábrázolja. Schram Alajos fiatal festő és csak nemrég tűnt fel egy bécsi kiállításon; Mackartnak egyik legjelesebb növendéke, de az akadémián is alapos tanulmányokat tehetett; mert hát rajzának biztonságát csak ott szerezhetette. A színkezelésben azonban teljesen utolsó mesterére vall. Csint és ízlést is valószínűleg ennek köszön. Ezért keresi és találja el oly ügyesen a pompát és ebben ismét a válogatottságot. Minden technikai érdemnél azonban többet nyom e műben az, hogy a festő mennyire híven találta el a művésznőt, és mennyire hatásosan érezteti benne a genialis asszonyt.

Mindenek fölött érdekes Brandt *Lengyel felkelők* című festménye. Nem mintha valami nagyon szemre való kép volna. Érdekessé inkább az teszi, hogy modorban egészen elüt azon képektől, melyeket a híres müncheni mester utóbbi időben világgá küld. Ez a kép Brandtnak valami régebbi műve lehet. Azon mérték után ítélve, melyben rajta a szürkek dominálnak, lehet talán tizenkét esztendő is. És épen az kölcsönöz neki oly nagy érdeket, hogy a mester haladásának és a modernebb, francia for-

mulák felé való közeledtének mértékét jelzi. Brandt mai napság tele van színnel és apró részlettel; mikor pedig ezt a képet festette, tele volt homálylyal és általánossággal. Már pedig a német művészetet épen az jellemzi legáltalában, hogy a homályból és általánosságból a fény és a pontos részlet felé törekszik. Brandt, a híres művész, e törekvésnek legmeggyőzőbb kifejezése. És a lengyel felkelők ennek megdönthetetlen bizonyítékát szolgáltatják.

Szép volt még e teremben Léauter *Kecskepanyja*; Markó Károly *Részlet a római Campagnából*; Lichtenfels Eduard *Tájképe*. De mindegyiket fölülmúlta tökéletességben Portaels (François Jean) műve. *Az álarcos bál előtt*. Fiatal nőt ábrázol, amint japáni ruhába öltözködik, hogy az álarcos bálba menjen. Nem lehet több bűbájt képzelni, mint a mennyi e nő arcán ül. Különösen nedves szemének félig lankadt tekintetében annyira az ígéret, hogy a néző is beleábrándul. E megragadó, lebilincselő, érzéki tekintet különben is Portaels-nek joggal irigvelt specialitását képezi. Ebben senki sem érheti utól, de még meg sem közelítheti. Az egész képnek discret színezésében is valami idegenszerű kellem rejlik, mely édes és fásasztó, mint a keleti virágok illata. Remek egy kép!

E teremben volt még Szász Gyula két jeles főszöntvénye, melyek közül az egyik *Halmi* a másik *Felékü* ábrázolja.

A harmadik terem legszebb képe Normann *Nvári éjszakája* volt. Itt láttuk Spitzer Manó jeles művét is a *Most jönnek* címűt.

A többi képek közül fölemlítjük Verwée Alfréd *Lagelöjt*, Zichy Mihály *Modern syrenéjét*, mely conceptióra nézve a kiállításnak határozottan legérdekesebb festménye. E kép nagy hírről bir Európában, mint különben a mesternek minden nagyobb szabású alkotása. Midőn Bécsben kiállították, nagy feltűnést keltett és a róla mondott bírálatok bejárták az egész művelt világ sajtóját. Nálunk is sokat beszéltek róla, az ujságokban és a társaságokban; olyannyira, hogy midőn legelőször a kiállításban láttuk, úgy fogadtuk, mint régi ismerőt, mely körülmény a művet szemünkben csak kedvesebbé és becsesebbé tevő. Az eszme, melyet Zichy e képpen fejteget és mely nagyon hasonlít a Zola Naná-ján végig vonuló alap gondolatokhoz, igen világosan és minden kétséget kizáró határozottsággal beszél hozzánk a képből. A vének és fiatalok rettentő chorusa, mely a vöröshajú, divatos öltözötű syrené köré sorakozik, csupa élethűen festett igaz típusokból áll. Ha rájuk nézünk, azt hisszük, hogy mindegyikükkel találkozunk az életben. A meggyőző jellemzés mellett azonban valósággal megrendít bennünket a szenvedélynek az arcokon ülő oly változatos kifejezése; holott a szenvedély mindez embereken voltaképpen ugyanaz. A közös szenvedély jelentkező formájának a jellemek behatása alatt való változása képezi e műnek leghatalmasabb művészeti demonstrációját. Azt mondhatnók, hogy ha a Juvenális színeivel festő moralista Zichy azt az eszmét akarta kifejezni, hogy nincs életkor, melyre a «syrenének» romboló hatalma

ki ne terjedne: a Balzac tollával rajzoló művész Zichy viszont azt akarta megmutatni, hogy az ősi kígyó, mely kebelünkben lakozik, minden egyéni conditióban mily más és másforma fintorképet ölt. És mily mesteri fölényvel oldotta meg e két feladatát. Lehet kifogás, az igaz, a mű egyes részletei, mint például a földön elterülő ifjú ellen, kinek testi-sége nem igen érezhető a bankóhalmaz alatt: de e képnél a részlet-critica egészen háttérbe szorul; e képen födolog a jelzett két demonstráció; azt kell tehát keresnünk, hogy ezek mennyire sikerültek. És ha követve a művészt intenciójában, azt keressük, mit ő akart megmutatni, ítéletünket e műről csak egy szóval fejezhetjük ki, és ez a szó: remek.

A nyolczadik teremben volt Makartnak «A tavasz» című nagy terjedelmű utolsó műve, melyet a mester többé be nem végezhetett. Az irigy halál félbeszakasztá a munkát és a nagy szabású kép ott maradt félig készen az elárvult műteremben. A művész hagyatékának kótyavetyéjén a képkereskedők kezére került és most bejárja Európát, mint a kialudt lángelme dicsőségének utolsó, de azért nem kevésbé ékesszólo hirdetője. Még e fél műben is megvan a forma válogatottsága és nemessége és a pompa poésise, melyet Makart egész életén át keresett és oly szerencsésen meg is talált. A sajátos, ragyogó színek és az ezeken alapuló imponans decoratív hatás is megvan benne.

Sok jeles kép fölemlítésének mellőzésével még csak egyről óhajtunk megemlékezni: Wagner Sándor *Hortobágyi lőtelről*. Kellemesebb benyomást, mint Wagner eme műve, alig tesz a kiállítás valamely képe. A mester ez alkalommal ismét remeket alkotott. Az állatok sokszerű tyusát ritka szerencsével adta vissza, és a nagy sebesen tova száguldo ménes rohamát fölülmulhatatlan igazsággal érzékítette meg. Mily kézzel fogható valóság minden egyes részletben! és mily bámulatos furia az általános mozdulatban! A tájkép egyszerű, széles kezelése nagyon illik a tárgyhoz és híven tükrözi alföldünknek egyszerűségében is oly nagy hatású természetét. Nincs e képen egy ecsetvonás, melyből nem a magyar szellem szólna hozzánk: ez képezi különben is, minden egyéb nagy művészeti becsé mellett, a festménynek fő érdemét. Ime példa arra, hogy mikép lehet az európai nagy művészeti vívmányok felhasználásával, eminenter magyar szellemű képet festeni. Ezt a képet nem is volna szabad visszabocsájtani külföldre; itt kell tartani örök mintának.

ZENOB.

HIREK.

— Az OPERA SZÍNHÁZ annyira bővében van a vendégeknek, hogy majd minden előadásra jut kettő-három. Kedden is három vendéggel került színre Verdi «*Rigolettó*»-ja, melyek czímszerepében Mannheit úr mutatta be magát. Mannheit fiatal ember még, de azért énekén és játékán egyaránt tükröződik a meggon- doltság és a nyugalom. Nem handabandázik; értelemmel juttatja kifejezésre

gondolatait; tisztán artikulál; a szöveget érthetően ejti ki; ezek mellett van kedélye, van temperamentuma, és e jó tulajdonait oly szerencsével tudja felhasználni, hogy — ha nem küzd egy jó adag elfogódottsággal — a legteljesebb sikert éri el föllépésével. Így azonban nagyon meglátszott hangján az indispozíció s igazán csak a 3-ik felvonásban tudta érvényre juttatni tiszta baritonját.

— MIDŐN azonban Mannheit képességének méltatását csak vendégszereplése befejezése után óhajtjuk adni, nem hallgathatjuk el itt, hogy mindazokat a jeleségeket, melyeket mi főntebb konstatáltunk, majdnem szóról-szóra konstatált minden lap — egyetlenegy kivételével; a «Neues Pester Journal» — megjegyzendő — nem zenei referensének Mannheit tünnetőleg nem tetszik. A «N. P. J.» tudósítója szerint Mannheitnek nincs hangja; nem tud énekelni; a helyes játékról és gesztusról fogalma sincs; szóval: csiszolatlan és érdes színész. — Nem említettük volna fel t. kollegánk e naitivását, ha malicziózitása nevetségessé nem volna és nekünk, mint kritikai lapnak nem lenne speciális kötelességünk, a félreismerésekkel szemben az igazságra figyelmeztetni. — Mannheiton kívül még Bély Hermin és Perotti vendégszereplétek Rigolettóban. Bély k. a. a nála megszokott szabatossággal interpretálta szerepét; csak az együttesekben nem birt hangja kellőleg dominálni. Annál erőteljesebben csengett Perotti organuma, a ki a herceget minden ízében olaszosan, de fájdalom, olasz szöveggel is énekelte. A kisebb szerepekben Tallián (Monte-rone), Kószeghy (Sparafucile) és Saxlehner Emma asszony (Magdolna) sikeresen működtek közre. A kiállítás és rendezés igen gondos. Különösen az első felvonás béli jelenete rendkívül fényes és élettelen képet nyújt.

— A NÉPSZÍNHÁZBAN csütörtök este az énekkar egy tagja Arányi Bella első színi kísérletképp az «Ördög pirulái» Albert szerepében lépett föl. Csinos termet, kellemes hang főerényei a kisasszonynak, kinek ez első kísérlete eléggé sikerült.

— A POZSONYI VÁROSI SZÍNHÁZ építészetileg készen van s csak a belső berendezés hiányzik. A brünni színház stíjében és arányaiban van építve s elektromosan fog világíttatni. A ki benne játszik, az évi 15.000 frt bért fizet. A jövő téli szezonra a nemzeti színház tagjai kezdik meg, a kik háromszor fognak fellépni.

— MOLNÁR GYÖRGY előfizetést hirdet «Lear király», «Othello» és «Tartuffe» című Shakespeare-Molière tanulmányokra. A három tüzet együtt 1 frt, külön-külön 50 kr. Az előfizetési pénz aug. 25-ig Szegedre, Széchenyi-tér 8-ik szám alá intézendő.

— PATTI ADELINA, hír szerint abba hagyja az éneklést, Párisban telepszik le, s az énektanításnak szenteli magát.

— AZ OPERAHÁZBAN Bianchi Bianka kisasszony a bécsi udv. opera tagja és cs. kir. kamaranékesnő, augusztus hó folyamán nyolcz ízben fog föllépni Lucia, Rigoletto, Alvajáró, Sevillai borbély, Traviata, Hamlet és Északcsillaga operákban. A művésznő Lucia Rozina és Ophélie szerepeit magyarul fogja énekelni. Ham-

let és Északcsillaga ez alkalommal kerülnek színre először a m. kir. operaházban. Hamlet díszleteit a m. kir. operaház festői, az Északcsillaga díszl. teit a bécsi Brioschi-féle díszletfestő társaság készítette. Az Északcsillaga előadása alkalmával az operaház teljes két színpada először fog használtatni.

— OPERAHÁZ. Ernszt Henrik csütörtökön Carmenben folytatta vendégszereplését, mint Don José. Az ízlést, melyet Lohengrinben annyira dicsértünk nála, ma is előadása egyik lényeges faktorává emelte, s kifejező éneke magas művészi képzettségének kiváló érvényesülése volt. A magas hangok vétele körül nagy vigyázatot kelle ugyan kifejtene s hangja tömörségének a hiánya helyenkint az intenzív előadás rovására esett, de ezek nem voltak képesek csökkenteni a fényes sikert, melyet Ernszt Henrik a szerep színészi oldalával elért. Szerepét a legapróbb részletig kidomborította s oly gondossággal alkotta azt egészszé, hogy bámulatunkat keltette föl általa. A szerencsétlen ifju kedélyállapotát a változó színek megragadó ecsetével festette s szerelme első fellobbanását Carmen iránt ép oly meleg érzéssel adta vissza, mint a mily igaz volt kitörése, midőn szerelmese hűtlenségét tapasztalja. Minden ízében meg volt játszva s becsessé lett egyszerre ez eddig oly árván hagyott szerep. Igaz művészi inspiráció llobog Ernsztben s ezt lelkesülten tapsolta meg a közönség. — Reich (Carmen) tulzolt a játékban. Új volt Malczky (Escamillo) és Dévay Janka (Mikaela).

— (A NÉMETORSZÁGI ZENEMŰVÉSZEK) névsorát egy német lap a következő versbe foglalta:

Händel, Bendel, Mendelssohn;
Brendel, Wendel, Judassohn;
Müller, Hiller, Heller, Franz;
Plothow, Flotow, Bülow, Gantz.

Hansen, Jansen, Jensen, Kiel;
Stade, Gade, Baade, Stiel;
Naumann, Neumann, Hühnerfürst;
Niemann, Riemann, Diener, Würst.

Kochler, Dochler, Rubinstein;
Himmel, Hummel, Rosenstein;
Lauer, Bauer, Kleinecke;
Romberg, Plomberg, Reinecke.

Meyer, Beyer, Meyerbeer;
Heyer, Weyer, Reicher, Beer;
Lichner, Lachner, Schachner, Dietz;
Hill, Will, Brüll, Grill, Drill, Riess, Rietz.

Egy bécsi lap pedig még a következőket adja hozzá:

Vieuxtemps, Gounod, Beriot, Spohr;
Epstein, Bachrich, Hummer, Door;
Boito, Bruckner, Grün, Saint-Saen;
Reiher, Dustmann, Laufer, Jahn;
Pruckner, Koschat, Schant, Toms;
Rosé, Goldmark, Grünfeld, Brohms;
Sulzer, Lackenbacher, Frachs;
Hellmesberger, Maxintsaks!

— SZÍNHÉSZKOLÁK A VIDÉKEN. A magyar színészegyesület kebelében mozgalom indult meg az iránt, hogy a vidéki nagyobb városokban, nevezetesen a hol fölvételi bizottságok léteznek, gyakorlati irányú színészkolákat szervezzenek, melyeknek célja, hogy a kezdő színész helyes vezetés mellett nagyobb szerepekben gyakorolja magát, és ennek alapján szakmakörét megállapíthassa s a felmerülő drámai vagy komikai tehetségek ne kallód-

janak el mint kardalosok. A tanfolyamokat 4-6 havi időtartamra tervezik, mely idő teljesen elég arra, hogy a komoly, tehetséges kezdővel a színészetet megszerettesse, a tehetségtelent pedig elriaszssa, még idejekorán más pályára terelje és így a színészeket megmentse a proletáriátustól.

— FALFESTMÉNYEK. Innocent Ferencz festőművész a budai új lövöldé csarnokának falfestményeihez készített két sikerült kartont. Az egyik czéltáblát tartó angyalalakokat ábrázol, míg egy harmadik angyal a czéltábla közepébe lőtte nyilat. A másik kartonon az angyalok pajzsot tartanak lövészjelvényekkel. — Feszty Árpád a terézvárosi kaszinóépület nagy terme számára készít 12 symbolikus alakot ábrázoló kartont, melyeken főleg magyar motívumok vannak alkalmazva.

— EGY PÁRISI SZOBRÁSZ ÖNGYILKOSSÁGA. A művész világban jó hírnévvel bíró Schönnewerk párisi szobrász a napokban öngyilkossá lett. Már hosszabb idő óta vett erőt lelkén a búskomorság, mely többször elmezavarrá fokozódott. Ily rohamában ugrott le harmadik emeleti lakásáról az utcára, hol teljesen összetörte magát, úgy hogy három órai szenvedés után meghalt.

— HUGÓ VIKTOR IRODALMI VÉGRENDELLETE. Hugo Viktor irodalmi végrendeletében Meurice, Vacquerie és Lefèvre urakat hatalmazta fel hátrahagyott iratainak közvételére. Hugo Viktor teljesen befejezte nagyobb munkáit, de azért vannak töredékek is. A hátrahagyott, s eddig teljesen ismeretlen iratcsomót a következő négy csoportra osztotta: Töredékek, vázlatok, eszmék és apróságok. A költő arra kéri az említett urakat, hogy munkáit, mielőtt sajtó alá bocsátanák, gondosan nézzék át, s először a kész, aztán félbehagyott műveket s végre a jegyzeteket és apró-cseprő dolgozatokat tegyék közzé. Ez utóbbiba sorozhatók az eszmék, aforizmák stb., melyek több kötetet tesznek ki, s Óceán cím alatt fognak megjelenni. «Majd mindent» — úgymond a költő — számkivettetésem alatt irtam, felajánlom tehát a tengernek, a mit tőle kaptam.» A kiadásra Hugo 100,000 frankot hagy. Ezen kívül óhajtja, hogy a kiadóknak legyen részük a nyereségből. Megengedi, hogy levelei közül is egyet-mást közzé tegyenek, de ezeket is idő és tartalom szerint csoportosítsák. Az említett három férfiú elfogadta a megbízást, de a pénzübeli hásonról lemondtak, s kijelentették, hogy később határoznak a reájuk eső hányad sorsa felől. Ot hátrahagyott szindarabja egy kötetben október 1-én jelen meg. A töredékek nagyobbára a császárságra vonatkoznak, s a jövő évi április 1-én fognak megjelenni Les années funestes cím alatt. A költő irodalmi hagyatékának rendszeres csoportosítása nagy időt fog igénybe venni.

— KONTI JÓZSEF, a gyapju-útczai színház karmestere közelebb elhagyta ez állását, hogy hozzá fogjon Csiky Gergely «Próbakirály» című operettszövegének megzenésítéséhez.

— ROCHEFORT HENRIK jelenleg Trouvilleben egy ötfelvonásos tragoedia írásával foglalkozik, melynek tárgya az utolsó kubi fölkelésből van véve.

— ERNST HENRIK a berlini opera tagja, ki jelenleg a m. kir. operaszínházban vendégszerepel. — mint lapunknak írják, — ezelőtt 20 évvel az ungvári dalárdának volt tagja, s kitűnő hangjával már akkor felrűnt, de csak több dalárdista barátjának erélyes buzdítása folytán határozta magát arra, hogy hangját kiképezze. Ernst Henrik — művész-hazánkiát tehát a művészvilág egyenesen az ungvári dalárdának köszönheti.

— AZ UNGVÁRI DALÁRDA az augusztus 7., 8. és 9. Budapesten megtartandó kiállítási dalárversenyen is 30 taggal fog részt venni; az előadandó darabok közül megemlítjük a tavaly a miskolci országos dalárünnepélyen első díjat nyert «Talpra magyar»-t, «Intés»-t, mely egyenesen az ungvári dalárdának lett Huber Károly által írva és az «Ébresztő»-t. Előre is felhívjuk a derék — már több ízben megkoszorúzott — ungvári dalárda előadására a közönség figyelmét.

— MIT TEGYENEK A SZÍNHÁZGATÓK NYÁRON? Ezzel a kérdéssel foglalkozik egy párisi lap s a következő érdekes modus vivendi ajánlja: mivel a színházak a nagy hő-

ségben többnyire üresek, másrészt meg a közönség esős időben a színházba tudul, legjobb volna, ha a színházi igazgatók a fürdők tulajdonosaival egyesülnének. Esős időben a színház igazgatója kisegítené a fürdőst bajából, napfényes időben pedig megfordítva állna a dolog. Így aztán mindkét fél biztosítva volna a teljes bukástól.

— A NÉPSZÍNHÁZBAN hétfőn este Dombayné a várszínház volt tagja lépett föl az «Ördög pirulái» Albertjében. Valamennyi eddigi szereplő között, a kik ezt a szerepet játszották, Dombayné az első, a ki igazán némi gondot fordított a jellemzésre. A közönség szívesen fogadta a kellemes külsejű és igyekvő színésznőt s több ízben kitapsolta. A többi szereposztás a régi volt. A színház csaknem egészen megtelt.

A GYAPJU-ÚTCZAI színházban hétfőre hirdették «Eleven ördög» helyett a «Szökött katona» került előadásra, a melyben a főszerepet — a sugó játszotta. Közönség különben szép számmal volt. Az operette Blaháné hirtelen gyöngékedése miatt maradt el.

— VAS GEREBEN MUNKÁI. Jeles humoristánk művei már legközelebb összegyűjtve és illusztrálva füzetes kiadásban fognak megjelenni. A díszes kiadású műhöz Gyulay László és Tahy Antal fiatal és ügyes rajzoló művészeink készítenek 100—150 igen szép illusztrációt.

— SZÍNHÁZVIZSGÁLATOK. Kedden délelőtt tartotta meg a főváros állandó színházvizsgáló bizottsága a havi tűzrendőri szemlét a nemzeti és népszínházban. A nemzeti színházban a bizottság helyben hagyta a villamos világítás állandósítása tárgyában beterjesztett emlékiratot E szerint a villamos világításhoz szükséges gépezetek a szomszédos épület pinczehelyiségeiben lesznek elhelyezve s ez által minden esetleges tűzveszély elkerülhető lesz. A népszínházban a mult havi vizsgálat alkalmával javaslatba hozott átalakításokat már keresztülvitték. Az operaház és a budai színház vizsgálata is megtörtént már s tűzbiztonsági tekintetben mindent teljes rendben találtak.

Kiadó- és laptulajdonos Dr. Berényi Pál.

Pallas részvénytársaság nyomdája.

Első hazai zongora-gyár.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlatására és felvirágoztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

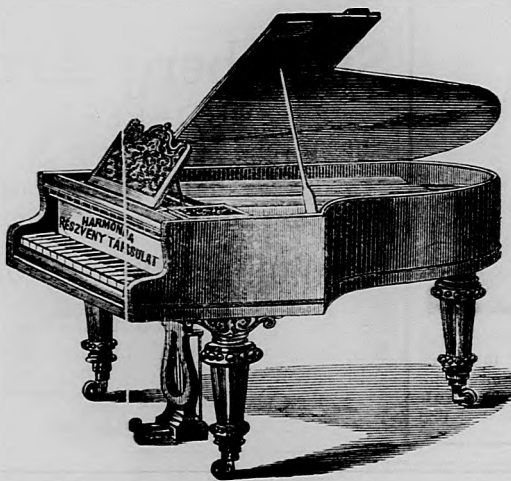
Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdeműs megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb zongora készül tényleg hazánkban.

A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segíthetni a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az „első hazai zongora-gyárt“ megalapítja, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapesten Huszártucza 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek

Salon stutz-zongora

országos, nevű szaktekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénzt és fáradságot nem kímélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkaerőt szerződtetett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a leg-jobb minőségű, tartós, kifogás talan anvag fordítottatik s a zongorákért teljes garancia vállalattatik.

Hogy azonban ezen egyetlennagyobbserű magyar műipar telep a konkurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százerek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hoztatván zongora-szükség letüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyjni.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbakmint a bécsi középárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZÍTETNEK:

Fekete és barna szárnyzongorák (Konzert-Flügel)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (Salon-Stutz)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 1/2 méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesíttetnek. Játszott zongorák ujjakkal becsérlettetnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőroitetnek s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakittatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácssal szolgál — becsérelés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT IGAZGATÓSÁGA.

PALLAS irodalmi és nyomdai részvénytársaság könyvkiadóhivatalában (Budapest, IV. ker., kecskeméti-utca 6. szám) megjelent:

SZÉKELY TÜNDÉRORSZÁG

SZÉKELY NÉPMESÉK ÉS BALLADÁK.

IRTA

BENEDEK ELEK.

RÁKOSI JENŐ ELŐSZAVÁVAL.

Ara füzet 3 forint. Diszkötésben 4 forint.

KERESKEDELMI FÖLDRAJZ.

Kereskedelmi tanodák és felsőbb ipariskolák számára engedélyezett tankönyve.

IRTA

Dr. TOLDY LÁSZLO.

Ara az I. és II. kötetnek 3 frt 20 kr.

FRANCZIA-MAGYAR SZÓTÁR. Szójegyzék és nyelvtani megjegyzések a francia akadémia és a legjelesebb francia szótárírók után. 3 nagy kötet, füze 10 frt. Kötve 12 frt.

MESÉK ÉS REGÉK.

Tíz képpel.

Gyermekek részére.

IRTA

FAYLNÉ HENTALLER MARISKA.

2 forint helyett csak 1 forint.

MAGYARORSZÁG
MEZŐGAZDASÁGI, NYERSTERMÉNYEK
ÉS
IPARKÉSZTMÉNYEK
BEHOZATALA ÉS KIVITELE.

IRTA

TELKES SIMON.

1 forint helyett 50 krajczár.

«PALLAS» irodalmi és nyomdai részvénytársaság könyvkiadóhivatalában (Budapest, IV. ker., gránátos-utca 6. szám) megjelent és ugyanott, valamint minden könyvárusnál kapható:

FLAMMARION CAMILLE

NÉPSZERŰ CSILLAGÁSZATTAN

AZ ÉGBOLTOZAT EGYETEMES LEIRÁSA.

Fordította

DR. HOITSY PÁL.

360 ábrával, színezett könyvmotok- és csillagászati térképekkel. Ara füzetenkint 30 kr., két kötetbe füze 9 frt, két pompás diszkötésben 12 frt.

A GYÜMÖLCSTENYÉSZTÉS TANA

vezérfonalul gyümölcstenyészési előadások és önképzés számára **Dr. Lucas Ede** és **Dr. Medicus Frigyes** ily című munkájának 5-ik kiadása nyomán, magyarra fordította illetőleg átdolgozta

Villási Pál,

a keszthelyi magy. kir. gazdasági tanintézetnél főkertész és kertészeti tanár. 105 a szöveg közé nyomott fametszettel.

Ara 2 frt helyett csak 1 frt.

ÉN CSILLAG ANNA,

óriási hosszú Loreley-hajammal, mely az általam feltalált hajnövesztőkenőcsnek 14 hónapon keresztül való használata után 185 cm. hosszúságot ért el és oly sürűen nőtt, hogy súlya miatt csaknem három fonyatnyit kellett kivágnom. Ezen hajnövesztő-kenőcs az orvosi tudomány legnevezetesebb szakembereitől elismertté és nemcsak teljesen ártalmatlannak, hanem főfájás (migraine) ellen kitűnő minőségűnek találtatott: előmozdítja a haj növesztését, erősíti a hajszőrt és a legbiztosabb ellenszer a hajkihullás ellen, valamint kitűnő hatású a kopaszodás, ritka bajusz és szakáll ellen.

Ara kis üvegenként 50 kr., 1 forint, 2 frt használati utasítással együtt.

Alkalmazni

Csillag Anna.

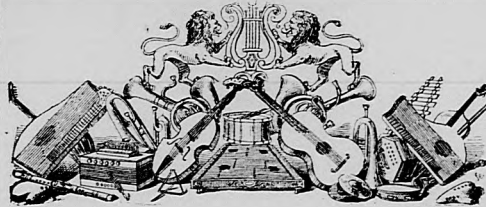
Szétküldések a világ minden részébe az összeg előzetes beküldése vagy utánvét mellett.

Csillag és társa Budapest,

Király-utca 26.

ÉN Csillag Anna magam vagyok az eláruló!

Vegyelemztek: tekintetes **dr. Werner T.** úr a borszlói vegyelemző laboratorium igazgatója; tekintetes **dr. Liebermann Leó** tanár úr a m. kir. állami chem. vegyelemző kísérl. állomás főnöke és tekintetes **Szavcsuk József** úr, a vegyészeti dipl. tanára Budapesten. 688

Sternberg Ármin

BUDAPEST,

VI. kerület, kerepesi-út 36. szám.

Hangszer-üzlet, ütő-, vonó-, és érc-fúvó-hangszerek,

harmonika és harmonium

gyári raktára.

Mindenemű ódon hangszerek a legmagasabb áron vétetnek vagy becséreltetnek és javítások elfogadtatnak.

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

A

„Harmonia“

részére

egyedüli hirdetések irodája

Braun Ármin és társa,

BUDAPEST,

koronaherceg-utca 16. sz.

«PALLAS» irodalmi és nyomdai részvénytársaság könyvkiadóhivatalában (Budapest, IV. ker., gránátos-utca 6. szám) megjelent és ugyanott, valamint minden könyvárusnál kapható

EZER MŰKERESZT

DR. MAJER ISTVÁN

v. püspök és esztergomi kanonoktól.

E díszmű a szövegen fölül 60 táblán hozza az ezer eredeti műkereszt rajzait. Ezen gazdag phantasiával, eredetiséggel és ritka műveléssel alkotott s mondhatni páratlan magyar műben a műbarátok meglepő újdonságot nyernek, a mi fő, az egyházi ornamentikával foglalkozók valamint egyáltalán a műpar férfai: díszművesek, arany-éztűművesek, ékszerészek, ötvösök, könnyűkötők, szoba- majolika- és porcellánfestők, műasztalosok, vésnők és műfaragók, himezők, műtakácsok (kivált szőnyegszővők) és lakatosok stb. oly mintagyűjtemény birtokába jöhetnek, melynek úgy ők, mint az ipartanodák is igen nagy hasznát vehetik.

Egy példánynak ára füze 5 frt, rendkívül díszes kötésben 6 frt. o. é.

Az országos kiállítás

t. látogatóinak figyelmébe ajánlván Budapest legolcsóbb bevásárlási forrása

→ Károly-körút és király-utca sarkán ←

ROTHAUSER L. JÓZSEF

gyári raktára china-ezüst és alpakka tárgyakból, albumok, bronz- és bórdíszműaruk, író, utazó-eszközök és glacé-kezttyük, selyem és szövet-esernyők, legyezők, nyakkendők, sétabotok, francia- és angol illat- és pipere-szerek, valamint gyermekjátékok a legújanyosabb áron.